

- Ю.О.Шабанова, Н.Ю.Тарасова, О.Я. Дичковська. Дніпропетровськ, 2012. 141 с.
2. Пізнаємо Україну – пам'ятки та визначні місця. Центр туризму та краєзнавства учнівської молоді Оболонського району м. Києва. URL: <http://www.ctkum.kiev.ua/2022/04/18/piznaємо-ukraїnu-pamyatki-ta-viznachni-miscya/> (дата звернення: 25.04.2023 р.)
 3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. 192 с.

НАЦІОНАЛЬНІ ГРОМАДИ МІСТ ВОЛИНИ У XVIII ст.

Рибчинський М. В.

здобувач вищої освіти IV курсу,

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
та національної безпеки,*

*Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна*

Століття, яке передувало XVIII-му було надзвичайно насичене подіями та тяжкими випробуваннями як для Волині, так і власне для всіх українських теренів. Таким чином міста та їх населення вже у XVIII ст. переживали етап реставрації та процес відновлення демографічних ресурсів й економічного потенціалу.

Станом на 1775 р. у Волинському воєводстві було 7 державних, 103 шляхетських та духовних міст. Королівськими містами були центри повітів – Луцьк, Кременець та Володимир, а також Ковель, Вижва, Миляновичі. До духовних міських поселень належали Торчин, Рожище та інші [1, с. 148].

У містах Волині в останній чверті XVIII ст. всього нараховувалось 23417 димів. Помноживши кількість димів на середній коефіцієнт 6,5 особи на дим, то отримаємо 152210 городян [3, с. 140]. До найбільших міст за кількістю мешканців належали: Дубно (6535), Старокостянтинів (4581), Заслав (4566), Острог (4098 осіб), Любар (4556), Корець (4706) і Полонне (4954). Основну масу становили містечка з населенням від 1 до 2 тисяч чоловік [4, с. 102].

Досліджуючи урбанізаційні процеси на Волині у XVIII ст. не можна оминати питання про життя національних громад які населяли міста краю. Корінні та домінуючі за кількістю в регіоні були українці. Вони були найменш урбанізованим етносом на території воєводства.

Частково, такий стан речей можна пояснити тим, що українці тотально домінували в сільській місцевості, де етнос був як ніхто інтегрованим в природне середовище, мав відповідні сільськогосподарські уміння, навички та традиції.

В інвентарях українське міське населення представлене традиційними іменами: Василь, Данило, Іван, Кирило, Кузьма, Лук'ян, Назар, Остап; прізвища: Бойко, Нестеренко, Мазур тощо. Точно визначити кількість українського населення у такий спосіб на жаль неможливо.

Наприкінці XVIII ст. частка українців в регіоні становила не менше ніж 87 %. Українська громада була зайнятою більше у сільськогосподарській сфері, менше у ремісничій, промисловій та торгівельній.

Однією із громад, які населяли міста краю у досліджуваний період, були поляки. На кінець XVIII ст. поляки за різними оцінками істориків складали від 7 до 8 % населення Волині [6, с. 190]. Незважаючи на відносно невеликий відсоток, поляки у містах та містечках займали провідні позиції у політичному, економічному та духовно-культурному житті краю.

Чисельність поляків на Волині визначити вкрай складно. Є два індикатори – релігія та соціальна група. Поляки, в переважній більшості, мали поряд з етнічною ще й релігійну (католицьку) та шляхетську соціальну ідентичність. Така потрійна ідентичність у поляків створювала так звану «кумулятивну групу» [6, с. 188].

Значну територію займали поляки в Острозі, про, що свідчать численні вулиці і частини міста: Красногорська, Зарванська, Гнила, Мокра Воля, Суха Воля, Друга Красногорська, а також частини міста «Замок», «Передзамче», «Паркан до Луцької Брами», «Ринок», «Загороде», «де двори шляхетські стоять», територія «в паркані» [5, с. 102]. У 1740-х рр. у м. Шепетівці проживало близько 12-15 % поляків. Подані відсотки були виведені на основі аналізу прізвищ та імен, очевидно, польського походження: Теодор, Якуб, Стефан, Казимерж, Островський та інші.

Окрему етносоціальну групу, яка відрізнялася не тільки за національною ознакою, але й за професійною, становили євреї. Їх серед всього населення Волині найлегше ідентифікувати.

Єврейські спільноти демонстрували високу динаміку чисельності у краї упродовж всього XVIII ст. Згідно з переписом 1764 р., у Волинському воєводстві мешкало 50792 євреї (20% від усіх євреїв в

українських землях у складі Речі Посполитої та 3,6% у самому воєводстві) [1, с. 158].

У Речі Посполитій євреї мали власну адміністративно-юридичну організацію. Кагали (общини) становили нижчу інстанцію загальної організації. У місцях, де євреїв жило небагато, існували прикагалки. Вищою інстанцією був Коронний сейм Речі Посполитої або «з'їзд/сейм 4 країв» (ліквідований у 1764 р.), затверджені закони якого були обов'язковими для кожного члена громади.

Серед найбільших кагалів можна виділити: Волинський, Дубенський, Заславський, Кременецький, Ковельський, Луцький, Любарський, Острозький, Новоград-Волинський, Овруцький та Рівненський [8, с. 28].

Поміж волинськими містами найбільше євреїв після реєстрів 1765 р. мають: Дубно (2005), Острог (1777), Луцьк (1116), Володимир (1327), Заслав (2047), Ляхівці (589). Майже третину димів євреї мали в Олиці, Старокостянтинові, Шумську, Горохові, Полонному, Любарі, Костянтинові та Кременці.

Єврейські міщани відігравали чималу роль в економічному житті Волині. Вони розвивали торгівлю і господарство у приватних містах, домінували на міських ринках і ярмарках, займалися лихварством, були попереду у місцевих промислах, виробництві алкоголю, продажу й транспортуванні лісу, міжнародній торгівлі тощо.

Одним з найменш чисельних та найбільш урбанізованих етносів міст Волині були вірмени. Їхня чисельність було вкрай малою та не перевищувала 1000 осіб на всій Правобережній Україні [6, с. 193]. Нечисленні громади вірмен відомі у Луцьку, Дубровиці, Острожці, Дубно, Кременці, Острозі. Основними заняттями вірмен була торгівля, ремесла, рідко – землеробство [1, с. 160].

Серед інших етносів, які населяли міста волинського краю, виділимо караїмів – одну з найстаріших етноконфесійних груп у Речі Посполитій. Серед них були добрі виноградари, ремісники і особливо купці. Караїми, так само як інші національності, по містах Волині були організовані в громади та мали своїх окремих судових в'їтів [1, с. 158]. Займалися візництвом, дрібною торгівлею та ремеслом. Відомо, що у «столиці воєводства» – Луцьку проживало 104 караїми [8, с. 38].

Не можна не згадати «одвічних мандрівників» – циган. Жили вони надзвичайно бідно, землі для обробітку не мали, займалися різними кустарними промислами та ремеслами, зокрема ковальством та ложкарством. Деякі з них наймалися на роботу як музиканти та

дресирувальники звірів. Чисельність ромів була дуже малою. Є згадки про невелику кількість циган в Острозі та Мізочі.

Свою історію у містах Волині мали татари. В Острозі, Старокостянтиніві та Костянтиніві вони несли військову службу, за що отримували королівські та князівські земельні надання. В Острозі татари замешкували окремий квартал (Зарванське передмістя), мали свою пекарню та мечеть, утримували «городи, поля й сіножаті». Відомо про татарські колонії під Острогом – у селах Хорові та Розважі [1, с. 160].

Менш ніж 1% міського населення Волині становили молдавани, чехи, греки, німці та росіяни. Переважно вони займалися промислами, торгівлею та ремісництвом. Наприклад, греки майстерно обробляли шкіру та робили вино, молдавани – займалися здебільшого ткацтвом. А наприкінці XVIII ст. князь Юзеф Клемент Чорторийський одним із перших на Волині запросив німецьких майстрів до Корця для роботи на фарфорово-фаянсовій фабриці [4, с. 109-110].

Підводячи підсумки можна сміливо стверджувати, що національний склад населення міст Волині був доволі строкатим та неоднорідним. Аналізуючи дані про менш значні за кількістю етноси, що мешкали в містах і містечках краю, слід підкреслити, що у XVIII ст., крім українців, поляків та євреїв, у них проживали греки, вірмени, німці, молдавани, цигани, татари, караїми, греки, чехи, росіяни та інші.

Література:

1. Близняк М. Волинь у другій половині XVII – XVIII ст. // Наш край: Історія Волині від найдавніших часів до другої половини XX століття. Навчальний посібник / За ред. В. Марчука. Острог: Вид-во НаУОА, 2021. С. 148 – 189.
2. Близняк М. Регламентация економічної діяльності єврейської громади на Волині у середині XVIII століття (епізод 1759 р. з міської метрики Любара) // *Universum Historiae et Archeologiae = The Universe of History and Archeology = Універсум історії та археології = Универсум истории и археологии*. Дніпро, 2019. Т. 2 (27). Вип. 1. С. 70 – 83.
3. Близняк М.Б. Городяни Волині XVIII ст.: національний склад та конфесійні характеристики // *Збірка матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Урбаністичні студії: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Дніпро, 25 квітня 2018 р.)* / Відп. за випуск В. В. Кривошеїн. Дніпро, 2018. С. 139 - 143.

4. Карліна О. Соціальна структура населення міст і містечок Волинської губернії наприкінці XVIII ст. // *Соціум. Альманах соціальної історії*. 2013. Вип. 10. С. 97 - 114.
5. Компан О. Міста України в другій половині XVII ст. Київ : Вид-во Академії наук УРСР, 1963. 387 с.
6. Куриленко О. Етнічна і соціальна структура міст Правобережної України та її вплив на поземельні відносини // *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: Зб. наук. пр.* Київ. 2009. Вип. 16. С. 184 - 195.
7. Перковський А. Етнічна і соціальна структура населення Правобережної України у XVIII ст. // *Історичні джерела та їх використання*. Київ : Наукова думка, 1969. Вип. 4. С. 196 – 209.
8. Ющук Т. Ключові проблеми демографії історичної Волині у XVIII ст. // *Terra Incognita: студентський науковий журнал* / Ред. кол.: Мартинюк Н., Мартинюк О., Ющук Т. та ін. Острог: Вид-во НаУОА. Вип. 2. 2018. С. 24 – 42.

РОЗВИТОК ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В м. РІВНОМУ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918 – 1939 рр.)

Рузаєва А. І.

учениця 10 класу,

Обласний науковий ліцей в м. Рівне

Рівненської обласної ради

м. Рівне, Україна

Зважаючи на те, що історія театрального життя м. Рівного залишається маловивченою, для дослідження обрано проблему, яка присвячена з'ясуванню особливостей функціонування професійного та аматорського театрів м. Рівного у міжвоєнний період.

Мета наукового дослідження – встановити особливості функціонування професійного та аматорського театрів м. Рівного у міжвоєнний період.

Для реалізації мети в роботі поставлено такі завдання:

- розкрити особливості становлення театрального мистецтва в Рівному у міжвоєнний період;
- проаналізувати основні етапи діяльності театру Зафрана;
- встановити специфіку створення та внесок місцевих аматорських колективів у театральне життя м. Рівного.